

Fruit in de openbare ruimte

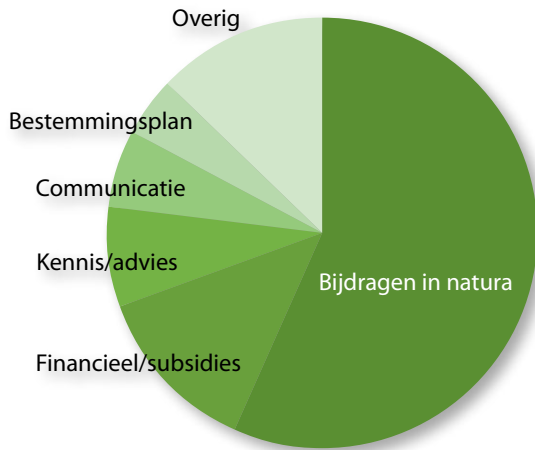
Fruit in openbare boomgaarden en in perken of parken kan een belangrijke bijdrage leveren aan de binding van mensen met het groen in steden. Gemeenten hebben vele opties om hierin faciliterend op te treden blijkt uit twee onderzoeken van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Fruitbomen of struiken komen in bijna alle gemeenten voor in de (semi)openbare ruimte; soms als relict van vroeger agrarisch gebruik, soms speciaal gepland voor gebruik door mens en dier, als onderdeel van de identiteit van een gebied - zoals in Culemborg bijvoorbeeld - en als verwijzing naar het verleden. Enerzijds zijn er de semi-openbare boomgaarden of gaardjes, die een relatief heldere begrenzing kennen, anderzijds staat ook veel eetbaar groen in openbare perkjes en plantsoenen, waarbij het nog veel onduidelijker is wie wat mag en moet. Via websites als wildplukwijzer.nl wordt wel steeds vaker de weg gewezen naar deze plekken. Het gaat hierbij voornamelijk om bramen, noten en oude solitaire fruitbomen. Desalniettemin geldt voor beide categorieën dat niet duidelijk is wie het beheer doet of het beheer is niet altijd op orde. Er wordt soms niet

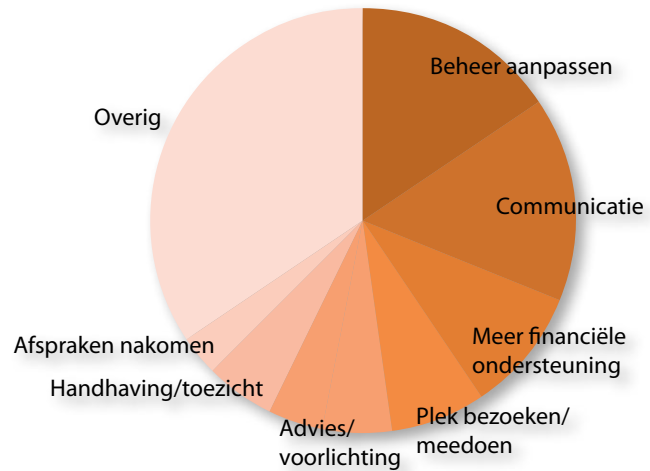
geogst waardoor overlast kan ontstaan door vallend of rottend fruit. Het beheer is niet gericht op fruitproductie, waardoor de bomen een kwijnend bestaan leiden. Dit terwijl deze bomen en struiken een uitgelezen kans bieden om de binding tussen bewoners en hun omgeving te versterken en educatie over natuur ter hand te nemen. Waar liggen hier de kansen en struikelblokken voor gemeenten?

Fruit in boomgaarden

In het voorjaar van 2017 heeft Hogeschool Van Hall Larenstein een enquête uitgevoerd onder 92 beheerders van buurtboomgaarden. Hieruit blijkt dat de aanwezigheid van buurtbewoners en vrijwilligers, en vooral hun betrokkenheid en enthousiasme, een belangrijke succesfactor is voor het slagen van een project voor fruit en noten in het openbare groen. Een

▲ Figuur 1 Gebieden waarop gemeenten een positieve bijdrage kunnen leveren aan het beheer van buurtboomgaarden.

▲ Figuur 2 Tips voor gemeenten voor de ondersteuning van het beheer van buurtboomgaarden.

goede samenwerking, onderling maar ook met de gemeente of de eigenaar van de grond, is ook een belangrijke factor voor het voortbestaan. Buurtboomgaarden worden gezien als ontmoetingsplek, wat goed is voor de sociale cohesie van de wijk maar ook betrokkenheid en draagvlak stimuleert. Op deze manier haakt een aantal factoren in elkaar zodat in buurtboomgaarden die in contact staan met de buurt eromheen, het beheer op de langere termijn zekerder wordt. Boomgaarden hebben vaak een langere levensduur van enkele tot tientallen jaren, wat soms botst met de belangen van de gemeente als grondeigenaar. De behoeften van veel van deze vrijwilligersgroepen gaan in de praktijk slechts voor een deel over financiële ondersteuning. De meest genoemde positieve bijdragen van gemeenten aan dergelijke buurtboomgaarden zijn bijdragen in natura (zie figuur 1). Dit gaat over het maaien van het gras, het beschikbaar stellen van grond, een deel van het beheer en onderhoud uitvoeren, afvoeren van snoeimateriaal, de aanplant, het beschikbaar stellen van materialen zoals plantmateriaal, grondstoffen, voorzieningen (bankjes en informatieborden). De uitdaging voor gemeenten is om aan te sluiten bij de wensen en behoeften van deze groepen en dit te koppelen aan de mogelijkheden en doelen (sociale cohesie, ecologie) van het gemeentelijk beleid (zie figuur 2).

Fruit in parken en perken

Buurtboomgaarden die worden onderhouden door een vrijwilligersgroep hebben als grote voordeel voor

de gemeente dat deze groepen een duidelijk aanspreekpunt zijn voor de gemeenten. De beheerdersgroep zal zich eigenaar van de boomgaard en de oogst voelen. Dit is anders wanneer fruit en noten in het openbare groen in wijken staan en niet actief worden beheerd door betrokkenen. Tijdens de Innovate Experience in Arnhem in oktober 2018 zijn ruim honderd mensen ondervraagd over hoe zij denken over dit type fruit in het openbare groen. Over het algemeen staan ze hier positief tegenover. Fruit en noten in het openbaar groen kunnen volgens de respondenten een leuke toevoeging zijn voor een buurt, alhoewel niet iedereen hierin geïnteresseerd is. De meeste ondervraagden kunnen een aantal soorten fruit en noten noemen, waarbij het opvalt dat vooral appels, peren en walnoten worden genoemd als soorten die in de buurt groeien.

De sociale kant van fruit en noten in het openbaar groen, zoals het aan de kinderen kunnen laten zien hoe fruit groeit, speelt een grotere rol dan bijvoorbeeld beschikbare hoeveelheden te oogsten fruit en noten. Een aansprekend assortiment, met een goede informatievoorziening hierover (welke soort, wanneer is het rijp, wat kan je ermee doen) samen met een goed beheer, al dan niet in samenspraak met vrijwilligersgroepen, zijn de belangrijkste punten om fruit en noten in de openbare ruimte op te kunnen nemen.

De behoefte aan een breed assortiment en informatie hierover geeft kansen voor gemeenten om mensen

met nieuwe soorten kennis te laten maken, wanneer bijvoorbeeld gezonde voeding een thema is op gemeentelijk niveau.

Voor de semi-openbare boomgaarden kunnen gemeenten een duidelijke rol spelen door helderheid over gebruik en beheer te geven. Bijvoorbeeld over welke termijn het gaat of wat voor bijstand de gemeente kan geven. Een belangrijk punt hierbij is dat ondersteuning in natura (hulp bij maaien, infrastructuur, afvoeren van snoeimateriaal) voor de meeste boomgaardbeheerders van groter belang is dan directe financiële ondersteuning.

Samenvattend

De rol die een gemeente bij fruit in het openbare groen kan nemen, gaat verder dan het huidige beheer van onderhoud en snoei: zie fruit in de openbare ruimte als een kans om mensen te verbinden met hun omgeving en daarmee ook sociale en gezondheidsdoelstellingen te behalen. Fruit in de openbare ruimte

is daarbij ondersteunend, het is dus geen nieuw beleidsterrein. Zorg dat er helderheid is over wat je waar mag plukken. Stimuleer mensen om dat te doen. Help daarbij met informatie over soorten, wat je waar kunt vinden, wanneer je kunt oogsten. Een handreiking voor omgaan met fruit in de openbare ruimte kan daarbij behulpzaam zijn. Doe vooral niet alles zelf, stimuleer burgers en bewonersverenigingen en dergelijke om aan zelfbeheer te gaan doen. Financiële ondersteuning staat daarbij niet voorop (zie boven), de gemeente moet voor deze mensen vooral zichtbaar en aanspreekbaar zijn.

Ga daarnaast nadenken over een nieuw assortiment voor het openbaar groen. Denk ook aan andere dan voor de hand liggende soorten, zoals andere Kornoeljes met grote eetbare vruchten, die in Oost-Europa veel meer geteeld worden dan hier. Laat je daarbij inspireren door ideeën uit de voedselboswereld. Deze nieuwe kennisvragen kunnen gemeenten vinden bij instellingen uit de voedselbos- en permacultuurbeweging, zoals de Stichting van Akker naar bos, en de stichting voedselbos-Nederland.

Dit artikel is gebaseerd op Huizinga, Van der Meulen en Stobbelaar Beheer van Buurtboomgaarden - Ervaringen en toekomstperspectief. Velp: Hogeschool Van Hall Larenstein. Mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving. ●

WEBSITES

www.akkernaarbos.nl
www.hvhl.nl
www.voedselbosbouw.org
www.wildplukwijzer.nl

